

Cauza C-72/95

Aannemersbedrijf P. K. Kraaijeveld BV și alții

împotriva

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

(Cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, introdusă de Nederlandse Raad van State)

„Mediu – Directiva nr. 85/337/CEE – Evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private”

HOTĂRÂREA CURȚII

din 24 octombrie 1996*

În cauza C-72/95,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE de către Nederlandse Raad van State (Țările de Jos) de pronunțare, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Aannemersbedrijf P. K. Kraaijeveld BV și alții

și

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea Directivei nr. 85/337/CEE a Consiliului din 27 iunie 1985 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului (JO L 175, p. 40) și privind obligația unei instanțe naționale de a asigura respectarea unei directive cu efect direct, dar de care nu s-a prevalat o persoană privată,

CURTEA,

---

* Limba de procedură: olandeza.

constituită din domnii G. C. Rodríguez Iglesias, președinte, G. F. Mancini, J. L. Murray și L. Sevón (raportor), președinți de cameră, C. N. Kakouris, P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, D. A. O. Edward, J.-P. Puissechet, G. Hirsch și M. Wathelet, judecători,

avocat general: domnul M. B. Elmer,

grefier: doamna D. Louterman-Hubeau, administrator principal,

având în vedere observațiile scrise prezentate:

– pentru Aannemersbedrijf P. K. Kraaijeveld BV și alții, de către J. A. Kraaijeveld, J. Kraaijeveld Sr., J. Kraaijeveld Jr., W. Kraaijeveld și P. K. Kraaijeveld,

– pentru guvernul olandez, de către domnul A. Bos, consilier juridic în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent,

– pentru guvernul italian, de către domnul U. Leanza, șef al serviciului de contencios diplomatic al Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent, asistat de către P. G. Ferri, avvocato dello Stato,

– pentru Guvernul Regatului Unit, de către domnul J. E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, în calitate de agent, asistat de către domnul D. Wyatt, QC,

– pentru Comisia Comunităților Europene, de către domnul M. van der Woude, membru al serviciului juridic, în calitate de agent,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale Aannemersbedrijf P. K. Kraaijeveld BV și alții, reprezentată de domnii J. Kraaijeveld Jr. și W. Kraaijeveld, pentru guvernul olandez, reprezentat de domnul J. S. van den Oosterkamp, consilier juridic adjunct la Ministerul Afacerilor Externe, în calitate de agent, asistat de domnul J. Poot, expert, pentru guvernul italian, reprezentat de domnul P. G. Ferri, pentru Guvernul Regatului Unit, reprezentat de domnul J. E. Collins, asistat de domnul D. Wyatt, pentru Comisie, reprezentată de domnul W. Wils, membru al serviciului juridic, în calitate de agent, în ședința din 14 februarie 1996,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 26 martie 1996,

pronunță prezenta

Hotărâre

1. Prin Hotărârea din 8 martie 1995, transmisă Curții la 14 martie 1995, Nederlandse Raad van State a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE, patru întrebări preliminare privind interpretarea Directivei nr. 85/337/CEE a Consiliului din 27 iunie 1985 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului (JO L 175, p. 40, denumită în continuare „directiva”) și privind obligația unei instanțe naționale de a asigura respectarea unei directive cu efect direct, dar de care nu s-a prevalat o persoană privată.

2 Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unei acțiuni în anulare introduse de Aannemersbedrijf P. K. Kraaijeveld BV și alții (denumită în continuare „Kraaijeveld”) împotriva deciziei din 18 mai 1993 prin care Guvernul provinciei Olandei de Sud a aprobat un plan urbanistic, denumit „Revizuirea parțială a planurilor urbanistice în vederea consolidării digurilor”, adoptat de Consiliul Municipal Sliedrecht în temeiul Wet op de Ruimtelijke Ordening (denumită în continuare „legea privind amenajarea teritorială”).

Directiva nr. 85/337/CEE

3 Directiva prevede că, înainte de executarea unor anumite lucrări sau altor intervenții în mediul natural este necesar să se realizeze o evaluare a efectelor acestora asupra mediului.

4 În conformitate cu cel de-al șaselea, al optulea, al nouălea și al unsprezecelea punct:

„întrucât autorizarea proiectelor publice și private care pot avea efecte importante asupra mediului se acordă doar după ce s-a efectuat o evaluare prealabilă a posibilelor efecte importante ale acestor proiecte asupra mediului; această evaluare este necesar să se desfășoare pe baza informațiilor adecvate furnizate de către inițiatorul proiectului și poate fi completată de către autorități și de către persoanele implicate în proiectul respectiv;

întrucât anumite tipuri de proiecte prezintă efecte importante asupra mediului și întrucât acestea este necesar să constituie în general obiectul unor evaluări sistematice;

întrucât alte tipuri de proiecte pot să nu prezinte efecte importante asupra mediului în orice situație și întrucât aceste proiecte este necesar să fie evaluate doar în cazul în care statele membre consideră evaluarea necesară din punctul de vedere al caracteristicilor acestora;

întrucât efectele pe care un proiect le are asupra mediului este necesar să fie evaluate pentru a se ține seama de eforturile de a proteja sănătatea umană, de a contribui prin intermediul unui

mediu mai bun la calitatea vieții, de a asigura păstrarea diversității speciilor și de a conserva capacitatea de reproducere a ecosistemului ca resursă fundamentală de viață.”

5 Articolul 1 alineatul (1) din directivă prevede:

„Prezenta directivă se aplică evaluării efectelor proiectelor publice și private care pot avea efecte importante asupra mediului.”

6 Articolul 1 alineatul (2) precizează că, în sensul directivei, „proiect” reprezintă:

„– executarea lucrărilor de construcții sau a altor instalații sau lucrări,
– alte intervenții în mediul natural și asupra peisajului, inclusiv cele care implică exploatarea resurselor solului”.

7 Articolul 2 alineatul (1) specifică tipurile de proiecte care fac obiectul unei evaluări:

„Statele membre adoptă toate măsurile necesare, înainte acordării autorizării, pentru a se asigura că proiectele care pot avea efecte importante asupra mediului, prin natura, mărimea sau localizarea lor, între altele, constituie obiectul unei evaluări a efectelor lor.

Aceste proiecte sunt definite la articolul 4.”

8 Articolul 3 prevede:

„Evaluarea impactului asupra mediului identifică, descrie și stabilește într-o formă adecvată, în funcție de fiecare caz în parte și în conformitate cu articolele 4 și 11, efectele directe și indirecte ale unui proiect asupra următorilor factori:

- om, faună și floră,
- sol, apă, aer, climat și peisaj,
- interacțiunea dintre factorii menționați la prima și a doua liniuță,
- bunuri materiale și patrimoniu cultural.”

9 Articolul 4 face distincția între două tipuri de proiecte. Alineatul 1 prevede că, în principiu, proiectele prezentate în anexa I din directivă constituie obiectul unei evaluări. În ceea ce privește celelalte tipuri de proiecte, articolul 4 alineatul (2) prevede:

„Proiectele aparținând categoriilor prezentate în anexa II sunt supuse unei evaluări, în conformitate cu articolele 5 – 10, în cazul în care statele membre consideră necesară această evaluare din punctul de vedere al caracteristicilor acestor proiecte.

În acest scop, statele membre pot, între altele, specifica anumite tipuri de proiecte care să constituie obiectul unei evaluări sau pot stabili criteriile și/sau pragurile necesare pentru a determina care dintre proiectele aparținând categoriilor prezentate în anexa II trebuie să facă obiectul unei evaluări, în conformitate cu articolele 5 – 10.”

10 Anexa II enumeră un anumit număr de proiecte, între care:

„10. Proiecte de infrastructură:

...

e) Lucrări de canalizare și regularizare a cursurilor de apă

...

12. Modificări aduse proiectelor de dezvoltare incluse în anexa I și proiectelor din anexa I, efectuate exclusiv sau în principal în vederea dezvoltării sau testării unor metode sau produse noi și care nu sunt folosite mai mult de un an”.

11 Directiva nu conține nicio dispoziție specifică privind modificările aduse proiectelor incluse în anexa II.

12 În cele din urmă, directiva prevede informarea publicului și posibilitatea acestuia de a-și exprima opinia. Articolul 6 alineatul (3) din directivă prevede că procedura detaliată de informare și consultare a informațiilor se stabilește de către statele membre, în special în ceea ce privește publicul vizat și forma în care aceasta este informat.

13 Articolul 12 alineatul (1) din directivă că „Statele membre iau măsurile necesare, în conformitate cu prezenta directivă, în termen de trei ani de la notificarea acesteia.”

Legislația olandeză aplicabilă faptelor care fac obiectul acțiunii principale

14 În Țările de Jos, Deltawet (din 8 mai 1958) houdende de afsluiting van de zeearmen tussen de Westerschelde en de Rotterdamse Waterweg en de versterking van de hoogwaterkering ter beveiliging van het land tegen stormvloeden (*Staatsblaad* 246, legea privind delta pentru a asigura închiderea brațelor care fac legătura între partea de vest a râului Schelde și

Rotterdamse Waterweg și pentru consolidarea sistemului de control al mareelor în vederea protecției terenurilor împotriva furtunilor provocate de maree, denumită în continuare „Deltawet”), prevede în special construcția de lucrări având drept scop consolidarea protecției împotriva apelor și mareelor de-a lungul Rotterdamse Waterweg și de-a lungul tuturor cursurilor de apă care comunică cu acesta [articolul 1 alineatul II litera d)]. În temeiul acestei legi au fost realizate evaluări, în special în anii 1987 și 1988, de către Comisia de coordonare pentru consolidarea digurilor, sub conducerea provinciei Olandei de Sud. Comitetul de coordonare a emis o propunere de realizare unui nou traseu al digurilor în sectorul Sliedrecht-Vest, Sliedrecht-Centru și Sliedrecht-Est, aprobată de Guvernul provinciei Olandei de Sud și aprobată la 26 aprilie 1990 de ministrul transporturilor și apelor în conformitate cu articolul 2 alineatul 4 din Deltawet. Prin urmare, Consiliul Municipal Sliedrecht a adoptat la 23 noiembrie 1992 Planul urbanistic pentru acest sector în temeiul legii privind amenajarea teritorială.

15 Directiva a fost transpusă în Țările de Jos printr-o modificare adusă Wet algemene bepalingen milieuhygiëne din 13 iunie 1979 (legea privind dispozițiile generale referitoare la igiena mediului, denumită în continuare „legea din 1979”), care prevedea în acel moment la articolul 41b alineatul (1): „activitățile care pot avea efecte negative importante asupra mediului sunt desemnate printr-o măsură administrativă generală. Aceeași măsură stabilește și decizia (deciziile) luată (luate) de autorităților publice privind astfel de activități înainte de realizarea unei evaluări a efectelor asupra mediului”. Legea din 1979 a fost pusă în aplicare prin Besluit milieu-effectrapportage, din 20 mai 1987 (hotărârea privind evaluarea efectelor asupra mediului). În versiunea respectivă, articolul 2 din hotărâre și secțiunea C punctul 12.1 definesc „construirea unui dig” drept o activitate în sensul articolului 41 b din lege în cazul în care lungimea digului este egală sau mai mare de 5 kilometri și a cărei secțiune transversală este egală sau mai mare de 250 m². De asemenea, dispozițiile menționate consideră că aceasta este o decizie privind evaluarea impactului asupra mediului care se ia prin adoptarea unui plan general sau a unei hotărâri realizate în conformitate cu articolul 2 alineatele (3) și (4) din Deltawet.

16 Legea din 1979 a fost modificată și a devenit, în 1994, Wet milieubeheer (legea privind administrarea mediului). O nouă hotărâre de punere în aplicare a fost adoptată la 4 iulie 1994, prin care se renunța la criteriile privind mărimea lucrării. Cu toate acestea, hotărârea menționată nu se aplică faptelor din acțiunea principală.

Procedura în fața instanței naționale și întrebările preliminare

17 Kraaijeveld a contestat Planul urbanistic, adoptat la 23 noiembrie 1992 de către Consiliul Municipal Sliedrecht, în ceea ce privește digul Merwede, în fața Guvernului provinciei Olandei de Sud, care, cu toate acestea, l-a aprobat prin decizia din 18 mai 1993. Împotriva acestei decizii Kraaijeveld a introdus, la 20 iulie 1993, o acțiune în anulare împotriva Nederlandse Raad van State.

18 În conformitate cu noul plan, cursul de apă la care avea acces Kraaijeveld nu mai comunică cu rutele navigabile, ceea ce aduce prejudicii întreprinderii; eliminarea accesului la căile navigabile ar avea un efect negativ asupra întreprinderii, întrucât activitatea economică a acesteia este legată de canalele navigabile („natte waterbouw”).

19 Nederlandse Raad van State subliniază că nu s-a efectuat nicio evaluare a efectelor asupra mediului, întrucât mărimea lucrărilor era mai mică decât cea prevăzută de legislația națională.

20 Prin Hotărârea din 8 martie 1995, Nederlandse Raad van State a hotărât să adreseze Curții următoarele patru întrebări preliminare:

„1) Expresia «lucrări de canalizare și de regularizare a cursurilor de apă » care apare în anexa II din directivă se interpretează ca incluzând anumite tipuri de lucrări asupra unui dig de-a lungul unui canal navigabil?

2) Având în vedere, în special, expresiile „proiecte” și „modificări aduse proiectelor” care sunt utilizate în directivă, răspunsul la prima întrebare este diferit în cazul în care se referă la:

a) construirea unui nou dig?

b) relocarea unui dig existent?

c) consolidarea sau lărgirea unui dig existent?

d) înlocuirea unui dig prin construirea unui nou dig în același amplasament, fie că noul dig este sau nu mai solid sau mai mare decât cel existent?

e) combinația a două sau mai multe din variantele enunțate la literele de mai sus?

3) Articolul 2 alineatul (1) și articolul 4 alineatul (2) din directivă se interpretează în sensul că, atunci când un stat membru stipulează în legislația sa națională specificații, criterii sau limite pentru un anumit proiect acoperit de anexa II în conformitate cu articolul 4 (2) din directivă, dar aceste specificații, criterii sau limite sunt incorecte, acest proiect este supus unei evaluări privind efectele asupra mediului în conformitate cu articolul 2 alineatul (1), în cazul

în care se consideră că poate avea efecte importante asupra mediului, în special prin natura [sa], dimensiunile [sale] sau localizarea [sa], în sensul dispoziției mai sus menționate?

4) În cazul unui răspuns afirmativ la cea de-a treia întrebare, această obligație (de a transmite proiectul spre evaluare) produce un efect direct, adică poate fi invocată de către o persoană de drept privat în fața instanței naționale și este aplicată de instanța națională, chiar în cazul în care nu a fost invocată efectiv în litigiul pendinte în fața acestei instanțe?"

Cu privire la prima întrebare

21 Prin această întrebare, Nederlandse Raad van State dorește să afle dacă expresia „lucrări de canalizare și de regularizare a cursurilor de apă” care apare în anexa II punctul (10) litera (e) din directivă se interpretează ca incluzând anumite tipuri de lucrări asupra unui dig de-a lungul unui canal navigabil.

22 Având în vedere expresia „canalization and flood-relief works”, care apare în versiunea în limba engleză a directivei, instanța de trimitere consideră că proiectul menționat la această rubrică din anexa II implică activități care pot avea efecte importante asupra mediului. Prin urmare, această expresie poate îngloba anumite activități legate de existența unui dig.

23 În opinia Kraaijeveld, proiectele de diguri fluviale reprezintă lucrări care duc la modificarea frecvenței cu care malurile râurilor și împrejurimile acestora sunt acoperite de apă, ceea ce poate avea un efect important asupra mediului. Pentru regularizarea canalelor navigabile, digurile nu sunt mai puțin importante decât alte lucrări de canalizare și regularizare a cursurilor de apă.

24 Guvernul olandez consideră că există o diferență între lucrările de îndiguire și cele de regularizare a unui curs de apă sau de canalizare. Acestea din urmă sunt realizate în scopul administrării canalelor navigabile sau în beneficiul navigației fluviale. Ele schimbă cursul apei, respectiv cantitatea sau calitatea apei, precum și a râurilor și a malurilor, astfel încât au efecte importante asupra faunei și florei acvatice. Pe de altă parte, lucrările de consolidare a digurilor constau în construirea sau ridicarea nivelului digului cu nisip sau argilă. Rivierenwet (legea privind râurile) asigură că lucrările aflate în curs de execuție nu afectează nivelul de regularizare deja obținut pentru un anumit râu. Prin urmare, astfel de lucrări au avut un efect minor asupra florei și faunei unui râu.

25 În ceea ce privește referirea la versiunea engleză a directivei, guvernul olandez consideră că, în această privință, versiunea în limba olandeză este singura versiune lingvistică autentică.

Este reamintită jurisprudența Curții, conform căreia eliminarea divergențelor lingvistice prin intermediul interpretării poate, în anumite circumstanțe, face trimitere la principiul siguranței juridice, în cazul în care unul sau mai multe texte pot fi interpretate într-un mod care diferă de sensul propriu și comun al cuvintelor (Hotărârea din 3 martie 1977, North Kerry Milk Products, 80/76, Rec., p. 425, punctul 11). Interpretarea uniformă nu poate fi stabilită doar prin intermediul unei anumite versiuni lingvistice. Diferitele versiuni lingvistice sunt egal autentice (hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, Rec., p. 3415).

26 În cele din urmă, guvernul olandez reamintește obiectivul directivei, respectiv acela de a crea condiții de competiție egale pentru diferitele state membre. Lucrările la care se face referire în directivă nu vizează, prin urmare, decât lucrări care pot fi practic realizate de toate statele membre, nu doar lucrări care sunt în special efectuate într-un singur stat membru, respectiv construcția digurilor. Guvernul olandez concluzionează că lucrările de consolidare a digurilor de-a lungul cursurilor de apă olandeze nu sunt acoperite de expresia „lucrări de canalizare și de regularizare a cursurilor de apă”.

27 În opinia Comisiei, canalizarea unui râu produce efecte inevitabile asupra vitezei de curgere a râului și asupra nivelului apei. De asemenea, poate fi necesară îndiguirea bazinului fluviului, pentru a preveni inundațiile și pentru a asigura protecția populației. Un dig de acest tip intră în categoria lucrărilor de regularizare a unui curs de apă. Prin urmare, este necesar să se aibă în vedere obiectivul directivei, care se referă la efectele pe care anumite proiecte le pot produce asupra mediului, independent de obiectivul social al proiectelor. Construcția de diguri fluviale are efecte asupra mediului, fie că este realizată pentru a îmbunătăți navigabilitatea unui curs de apă sau pentru a proteja populațiile care locuiesc în teritorii inundabile. Lucrările pentru realizarea unui dig fluvial pot avea efecte importante asupra mediului și, prin urmare, sunt acoperite de expresia „lucrări de canalizare și de regularizare a cursurilor de apă”.

28 Trebuie reamintit faptul că după cum arată jurisprudența Curții, interpretarea unei dispoziții de drept comunitar implică o comparație între versiunile sale lingvistice (a se vedea hotărârea Cilfit și alții, menționată anterior, considerentul 18). Prin urmare, necesitatea unei interpretări uniforme a acestor versiuni impune, în cazul unor dispute între acestea, ca dispoziția în cauză să fie interpretată în funcție de obiectivul și contextul general ale reglementării din care face parte [Hotărârea din 7 decembrie 1995, Rockfon, C-449/93, Rec., p. I-4291, considerentul 28].

29 În această speță, examinarea diferitelor versiuni lingvistice ale anexei II, punctul 10, litera (e) din directivă arată că acestea pot fi clasificate în două categorii, în funcție de termenii care

denotă sau nu ideea de inundație. Versiunile în limba engleză („canalization and flood-relief works”) și finlandeză („kanavointi- ja tulvasuojeluhankkeet”) se referă la lucrări de canalizare și de prevenire a inundațiilor, în timp ce versiunile în limbile germană, greacă, spaniolă, franceză, italiană, olandeză și portugheză se referă la lucrări de canalizare și de regularizare a cursurilor de apă, versiunea în limba greacă incluzând termenul în limba franceză „canalisation” între paranteze, alături de termenul în limba greacă „διευθέτησης”. În ceea ce privește versiunile în limbile daneză și suedeză, acestea nu conțin decât o singură expresie care exprimă ideea de regularizare a cursurilor de apă („anlaeg til regulering af vandløb”, „anlaegningar foer reglering av vattenfloeden”).

30 Dată fiind această dispută, este necesar să fie examinate obiectivul și contextul general ale directivei. În conformitate cu articolul 1 alineatul (2) din directivă, prin proiect se înțelege „executarea lucrărilor de construcții sau a altor instalații sau scheme”, precum și „alte intervenții în mediul natural și asupra peisajului, inclusiv cele care implică exploatarea resurselor minerale”. În conformitate cu articolul 2 alineatul (1), directiva vizează „proiectele care pot avea efecte importante asupra mediului, în special prin natura, mărimea sau localizarea lor”. Articolul 3 prevede că evaluarea impactului asupra mediului identifică, descrie și stabilește în special, efectele directe și indirecte ale unui proiect asupra omului, faunei, florei, solului, apei, aerului, climatului, peisajului, asupra bunurilor materiale și patrimoniului cultural.

31 Formularea textului directivei arată faptul că domeniul de aplicare al acesteia este extins, iar obiectivul său este foarte larg. Această observație este ea însăși suficientă pentru a interpreta anexa II punctul 10 litera (e) din directivă ca înglobând lucrările de reținere a apelor și de prevenire a inundațiilor și, prin urmare, lucrările de realizare a digurilor, chiar în cazul în care nu toate versiunile lingvistice sunt la fel de precise în exprimare.

32 Chiar în cazul în care, astfel cum afirmă guvernul olandez, lucrările de îndiguire constau în construirea sau ridicarea de talazuri pentru a limita cursurile de apă și pentru a evita inundarea solurilor, este necesar să se menționeze că inclusiv lucrările de reținere, mai mult decât curgerea normală a râului, a unei cantități de apă în mod static pot avea un efect important asupra mediului, în sensul directivei, întrucât pot afecta pe termen lung compoziția solurilor, fauna și flora, chiar și peisajul locului. Rezultă, astfel, că aceste tipuri de lucrări se includ în domeniul de aplicare al directivei.

33 Prin urmare, argumentul guvernului olandez, conform căruia lucrările de realizare a digurilor nu schimbă cursul unei ape nu este fondat.

34 În cele din urmă, argumentul guvernului olandez, conform căruia digurile nu intră în domeniul de aplicare al unei directive comunitare pe motiv că se referă la lucrări specifice Țărilor de Jos nu poate fi acceptat, întrucât, după cum a fost explicat anterior, criteriul de apreciere îl reprezintă efectul important pe care un proiect îl poate avea asupra mediului.

35 Având în vedere aceste observații, răspunsul la prima întrebare este că expresia „lucrări de canalizare și de regularizare a cursurilor de apă” care apare în anexa II punctul 10 litera (e) din directivă se interpretează ca incluzând anumite tipuri de lucrări asupra unui dig de-a lungul unui canal navigabil.

Cu privire la a doua întrebare

36 Prin această întrebare, Nederlandse Raad van State dorește să afle dacă, având în vedere, în special, expresiile „proiecte” și „modificări aduse proiectelor” care sunt utilizate în directivă, răspunsul la prima întrebare este diferit în cazul în care se referă la:

- a) construirea unui nou dig;
- b) relocarea unui dig existent;
- c) consolidarea sau lărgirea unui dig existent;
- d) înlocuirea unui dig prin construirea unui nou dig în același amplasament, fie că noul dig este sau nu mai solid sau mai mare decât cel existent;
- e) combinația a două sau mai multe din variantele enunțate la literele de mai sus.

37 În conformitate cu termenii directivei, modificările aduse proiectelor incluse în anexa I se supun aceluiași regim ca și proiectele de la anexa II și fac obiectul articolului 4 alineatul (2) din directivă. În acest sens, absența oricărei mențiuni referitoare la modificările aduse proiectelor incluse în anexa II este interpretată, în observațiile transmise, în moduri diferite în ceea ce privește introducerea acestora în domeniul de aplicare al directivei. În fapt, în opinia guvernului italian și a Guvernului Regatului Unit, modificările aduse proiectelor de la anexa II sunt deopotrivă acoperite de această anexă, în timp ce, în opinia guvernului olandez și a Comisiei, acestea nu fac parte din domeniul de aplicare al directivei. Cu toate acestea, Comisia precizează că acestea depind de sensul atribuit expresiei „modificări aduse proiectelor” și că, în anumite cazuri, modificărilor pot fi atât de importante încât se constituie într-un nou proiect.

38 Directiva nu prevede nici o definiție specifică a expresiei „modificări aduse proiectelor”, iar expresia se interpretează în contextul general și obiectivul directivei.

39 După cum a fost menționat anterior la considerentul 31 din prezenta hotărâre, domeniul de aplicare al directivei este extins, iar obiectivul său este foarte larg. Obiectivul său este limitat în cazul în care „modificări aduse proiectelor” se interpretează ca permițând ca anumite lucrări să se sustragă de la obligația de a realiza o evaluare a efectelor acestora, cu toate că, date fiind natura, dimensiunea și localizarea lor, aceste lucrări sau scheme pot avea efecte importante asupra mediului.

40 În plus, faptul că directiva nu menționează în mod expres modificările aduse proiectelor incluse în anexa II, în contrast cu proiectele din anexa I, nu înseamnă că acestea nu fac parte din domeniul de aplicare al directivei. Distanța dintre un „proiect” și o „modificare adusă unui proiect”, în ceea ce privește proiectele incluse în anexa I, se referă la diferența între regimul căruia li se supun acestea în cadrul domeniului de aplicare a directivei, întrucât o astfel de distincție între proiectele incluse în anexa II se referă la domeniul general de aplicare al directivei.

41 De altfel, în hotărârea din 11 august 1995, Comisia împotriva Germaniei (C-431/92, Rec., p. I-2189, considerentul 35), în care se face referire la centrala termică de la Grotkrosstzenburg, Curtea a decis că legăturile dintre o construcție existentă și proiectul unei noi clădiri a centralei termice cu o putere calorică de 500 MW nu privează acest proiect de caracterul său de „centrală termică cu o putere calorică de cel puțin 300 MW”, care să-l facă să intre în categoria „modificări aduse proiectelor incluse în anexa I”, menționată în anexa II punctul (12). În această hotărâre, Curtea a considerat că, pentru a stabili dacă lucrările vizate fac obiectul unei evaluări privind efectele asupra mediului, acestea sunt examinate independent de întrebarea dacă se realizează separat, dacă se consideră ca fiind adăugate unei construcții preexistente sau dacă au legături funcționale cu această construcție.

42 Având în vedere aceste observații, răspunsul la prima întrebare este că expresia „lucrări de canalizare și de regularizare a cursurilor de apă” care apare în anexa II punctul (10) litera (e) din directivă se interpretează ca incluzând nu doar construirea unui nou dig, ci și modificarea unui dig existent prin deplasarea, consolidarea sau lărgirea acestuia, înlocuirea unui dig prin construirea unui nou dig în aceeași locație, fie că digul nou construit este mai solid sau mai mare decât cel existent, fie o combinație a lucrărilor mai sus menționate.

Cu privire la a treia și a patra întrebare

43 Prin aceste întrebări, care sunt analizate împreună, instanța națională dorește să afle dacă articolul 2 alineatul (1) și articolul 4 alineatul (2) din directivă se interpretează în sensul că, atunci când un stat membru stipulează în legislația sa națională specificații, criterii sau limite pentru un anumit proiect acoperit de anexa II în conformitate cu articolul 4 alineatul (2) din directivă, dar aceste specificații, criterii sau limite sunt incorecte, acest proiect este supus unei evaluări privind efectele asupra mediului în conformitate cu articolul 2 alineatul (1), în cazul în care se consideră că „pot avea efecte importante asupra mediului, în special în ceea ce privește natura (sa), dimensiunile (sale) sau localizarea (sa)”, în sensul dispoziției menționate anterior. În cazul unui răspuns afirmativ, instanța de trimitere întreabă dacă această obligație de a transmite proiectul spre evaluare are un efect direct, în sensul că o persoană de drept privat o poate invoca în fața unei instanțe naționale, și dacă aceasta are obligația de a aplica hotărârea chiar în cazul în care această obligație nu a fost invocată în cauza respectivă.

44 Referindu-se la Hotărârea Curții din 2 august 1993, Comisia împotriva Spaniei (C-355/90, Rec. p. I-4221), *Nederlandse Raad van State* consideră că este posibil să se argumenteze că puterea de apreciere recunoscută statelor membre prin articolul 4 alineatul (2) din directivă de a stabili specificațiile, criteriile sau limitele este redusă de expresia „care pot avea efecte importante asupra mediului, în special prin natura, dimensiunile sau localizarea lor” de la articolul 2 alineatul (1).

45 *Kraaijeveld* și Comisia aduc un argument similar. Comisia precizează că specificațiile, criteriile sau limitele fixate de statele membre au în principal scopul de a facilita evaluarea proiectelor pentru a stabili dacă este necesar să fie supuse unei evaluări, însă existența unor astfel de specificații, criterii sau limite nu exceptează statele membre de la obligația de a realiza o evaluare concretă a proiectului pentru a verifica dacă sunt îndeplinite criteriile de la articolul 2 alineatul (1) din directivă. *Kraaijeveld* și Comisia consideră că Regatul Țărilor de Jos nu și-a îndeplinit în mod corect obligația de punere în aplicare a directivei, întrucât criteriile referitoare la dimensiunile minime privind digurile stabilite de legislația națională au fost fixate la un nivel pe care nici unul din proiectele de construire de diguri fluviale nu le puteau îndeplini și că, prin urmare, toate proiectele de consolidare a digurilor au rămas în afara domeniului de aplicare a pentru studiile de evaluare a efectelor asupra mediului. În susținerea cauzei sale, *Kraaijeveld* a oferit drept probă o hotărâre a instanței olandeze.

46 Pe de altă parte, în opinia guvernului olandez, directiva nu limitează în mod precis puterea de apreciere a statelor membre. Mai mult, alegerea limitelor privind lungimea și secțiunea digurilor a fost stabilită, în speță, avându-se în vedere impactul acestor lucrări asupra

mediului. Faptul că, în practică, legislația olandeză de transpunere a directivei nu a supus obligației de a realiza o evaluare un anumit număr de proiecte este lipsit de semnificație, dat fiind că aceste proiecte nu aveau efecte negative asupra mediului. Prin urmare, guvernul consideră că nu și-a depășit puterile sale de apreciere în stabilirea acestor limite.

47 Cu privire la efectul direct al obligației de a supune anumite proiecte evaluării efectelor asupra mediului, instanța de trimitere consideră că această obligație poate fi privită ca rezultând dintr-o dispoziție precisă și necondiționată a directivei. Kraaijeveld și Comisia au transmis observațiile lor în această privință și, în plus, Comisia adaugă că, întrucât această reglementare are un caracter procedural, nu oferă o marjă de operare în ceea ce privește rezultatul vizat. În opoziție, guvernul olandez și Guvernul Regatului Unit consideră că articolul 2 alineatul (1), citit în coroborare cu articolul 4 alineatul (2) din directivă, nu este suficient de precis și nici necondiționat pentru a avea un efect direct, ținând cont de marja de apreciere conferită statelor membre, în ceea ce privește stabilirea limitelor și criteriilor sau organizarea procedurii de consultare a publicului.

48 În această privință, se poate aminti faptul că articolul 2 alineatul (1) din directivă face trimitere la articolul 4 pentru a defini proiectele care este necesar să fie supuse unei evaluări în ceea ce privește efectele lor asupra mediului. Acest articol oferă statelor membre, la alineatul (2), o anumită putere de apreciere, întrucât prevede că proiectele din categoriile incluse în anexa II sunt supuse unei evaluări „în cazul în care statele membre consideră necesară această evaluare” și în acest scop, statele membre pot, între altele, să specifice anumite proiecte care să facă obiectul unei evaluări sau să fixeze criterii și/sau limite necesare pentru a stabili care sunt proiectele care trebuie să facă obiectul unei evaluări.

49 Interpretarea propusă de Comisie, respectiv că existența specificațiilor, criteriilor și limitelor nu exonerează de obligația de a realiza o evaluare concretă a fiecărui proiect pentru a verifica dacă îndeplinește criteriile de la articolul 2 alineatul (1) ar face ca articolul 4 alineatul (2) să fie golit de substanță. În fapt, un stat membru nu ar avea nici un interes să fixeze specificații, limite și criterii dacă, independent de cele de mai sus, fiecare proiect ar trebui, indiferent de caz, să facă obiectul unei evaluări individuale în ceea ce privește criteriile de la articolul 2 alineatul (1).

50 Cu toate acestea, în cazul în care articolul 4 alineatul (2) al doilea paragraf din directivă conferă statelor membre o marjă de apreciere pentru a specifica anumite tipuri de proiecte care să fie supuse unei evaluări sau pentru a fixa criteriile și/sau limitele aplicabile, pragul marjei de apreciere este limitat de obligația enunțată la articolul 2 alineatul (1) de a supune

evaluării proiectele care pot avea efecte importante asupra mediului, prin natura, mărimea sau localizarea lor.

51 Astfel, pronunțându-se cu privire la legislația unui stat membru în baza căreia anumite categorii de proiecte incluse în anexa II sunt excluse de la obligația de a fi supuse unei evaluări, Curtea a stabilit, prin Hotărârea din 2 mai 1996, Comisia împotriva Belgiei (C-133/94, nepublicată încă în culegere, considerentul 42), că limitele și/sau criteriile menționate la articolul 4 alineatul (2) au drept obiectiv să faciliteze aprecierea caracteristicilor concrete pe care le prezintă un proiect pentru a stabili dacă este necesar să fie supus unei evaluări și pentru a nu sustrage în avans de la această obligație anumite categorii de proiecte incluse în anexa II care pot fi vizate pe teritoriul unui stat membru.

52 Într-o situație cum este speța de față, se acceptă faptul că statul membru în cauză are dreptul să fixeze criteriile privind mărimea digurilor pentru a stabili care din proiectele de construcție a digurilor este necesar să facă obiectul unei evaluări. Întrebarea dacă, prin fixarea acestor criterii, statul membru nu a depășit marja sa de apreciere nu poate fi soluționată în raport cu caracteristicile unui singur proiect. Răspunsul depinde de aprecierea globală a caracteristicilor proiectelor de aceeași natură care urmează a fi realizate pe teritoriul statului membru.

53 Astfel, un stat membru care fixează criteriile și/sau limitele la un nivel prin care, în practică, toate proiectele de construcție a digurilor se sustrag de la obligația de a realiza o evaluare a efectelor asupra mediului, depășind marja de apreciere de care statul dispune în temeiul articolului 2 alineatul (1) și al articolului 4 alineatul (2) din directivă, în cazul în care toate proiectele excluse pot fi considerate, în baza unei aprecieri globale, ca neavând efecte importante asupra mediului.

54 În cele din urmă, în ceea ce privește în special a patra întrebare, din ordonanța de trimitere rezultă că Kraaijeveld nu a adresat în acțiunea sa întrebarea dacă ar fi trebuit realizată o evaluare privind efectele asupra mediului. Pentru a răspunde la această întrebare, este necesar să se verifice dacă instanța națională, sesizată în cadrul acțiunii în anulare împotriva unei decizii de aprobare a unui Plan urbanistic, are obligația de a adresa din oficiu întrebarea dacă era necesar să fie realizată o evaluare a efectelor asupra mediului în temeiul articolului 2 alineatul (1) și al articolului 4 alineatul (2) din directivă.

55 Este necesar să fie amintit, mai întâi, că obligația unui stat membru de a lua toate măsurile necesare pentru a obține rezultatul prevăzut de o directivă reprezintă o obligație restrictivă

impusă de articolul 189 alineatul (3) din tratatul CE și de directivă în sine [a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 1 februarie 1977, *Verbond van Nederlandse Ondernemingen*, 51/76, Rec., p. 113, considerentul 22, și Hotărârea din 26 februarie 1986, *Marshall*, 152/84, Rec., p. 723, considerentul 48). Această obligație de a lua toate măsurile generale sau particulare este impusă tuturor autorităților din statele membre, inclusiv instanțelor, pentru aspecte care țin de competențele acestora (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 13 noiembrie 1990, *Marleasing*, C-106/89, Rec. p. I-4135, considerentul 8).

56 În ceea ce privește dreptul unei persoane de drept privat de a invoca o directivă și al unei instanțe naționale de a o lua în considerare, Curtea a hotărât deja că este incompatibil cu efectul restrictiv recunoscut directivei prin articolul 189 să fie exclusă în principiu posibilitatea ca obligația pe care directiva o impune să fie invocată de persoanele în cauză. În special în cazurile în care autoritățile comunitare, în temeiul directivei, obligă statele membre să adopte un anumit comportament, efectele obligatorii al unor astfel de acte se reduce în cazurile în care persoanele de drept privat sunt împiedicate să invoce aceste acte în justiție, iar instanțele naționale sunt împiedicate să le ia în considerare ca elemente din dreptul comunitar pentru a verifica dacă, în exercitarea liberei alegeri privind forma și mijloacele de punere în aplicare a directivei, legiuitorul național s-a menținut în limitele de apreciere prevăzute de directivă (a se vedea Hotărârea *Verbond van Nederlandse Ondernemingen*, menționată anterior, considerentele 22-24).

57 În al doilea rând, în cazul în care, în virtutea dreptului național, instanțele sau tribunalele adresează din oficiu mijloace de drept bazate pe reglementări naționale care nu au fost amintite de părți, o astfel de obligație se impune deopotrivă și în cazul reglementărilor comunitare cu caracter restrictiv (a se vedea, în special, Hotărârea din 14 decembrie 1995 în cauzele conexe *Van Schijndel* și *Van Veen*, C-430/93 și C-431/93, Rec., p. I-4705, considerentul 13).

58 Situația este similară în cazul în care dreptul național conferă unei instanțe capacitatea de a aplica din oficiu reglementări de drept cu caracter restrictiv. Într-adevăr, în conformitate cu principiul cooperării enunțat la articolul 5 din tratat, instanțele naționale au obligația de a asigura protecția juridică a persoanelor de drept comun în fața efectului direct al dispozițiilor de drept comunitar (a se vedea, în special, Hotărârea din 19 iunie 1990, *Factortame* și alții, C-213/89, Rec. p. I-2433, considerentul 19, și *Van Schijndel* și *Van Veen*, menționată anterior, considerentul 14).

59 Faptul că, în această speță, statele membre dispun, în temeiul articolului 2 alineatul (1) și al articolului 4 alineatul (2) din directivă de o marjă de apreciere nu exclude, însă, faptul că se poate efectua un control juridic pentru a verifica dacă autoritățile naționale nu au depășit marja de apreciere amintită (a se vedea, în special, Hotărârea *Verbond van Nederlandse Ondernemingen*, menționată anterior, considerentele 27 – 29).

60 Prin urmare, întrucât, în virtutea dreptului național, o instanță are obligația sau capacitatea de a adresa din oficiu mijloace de drept bazate pe reglementări naționale care nu au fost amintite de părți, este responsabilitatea acesteia să verifice din oficiu, în limitele competenței sale, dacă autoritățile legislative sau administrative ale statului membru s-au păstrat în limitele marjei de apreciere fixate de articolul 2 alineatul (1) și de articolul 4 alineatul (2) din directivă și de a le lua în considerare în cazul unei acțiuni în anulare.

61 În cazul în care această marjă de apreciere este depășită și, pe cale de consecință, dispozițiile naționale în acest sens se resping, autoritățile naționale ale statului membru, în limitele competențelor acestora, au obligația de a lua toate măsurile necesare, generale sau particulare, pentru ca proiectele să fie verificate pentru a se stabili dacă pot avea efecte importante asupra mediului și, în cazul în care răspunsul este afirmativ, să fie supuse unei evaluări privind efectele asupra mediului.

62 Prin urmare, răspunsurile la a treia și a patra întrebare sunt următoarele:

– Articolul 4 alineatul (2) și anexa II punctul (10) litera (e) din directivă se interpretează în sensul că, atunci când un stat membru care fixează criteriile și/sau limitele necesare pentru a clasifica proiectele de construcție a digurilor la un nivel prin care, în practică, toate proiectele de construcție a digurilor se sustrag de la obligația de a realiza o evaluare a efectelor asupra mediului, statul depășește marja de apreciere de care acesta dispune în temeiul articolului 2 alineatul (1) și al articolului 4 alineatul (2) din directivă, în cazul în care toate proiectele excluse pot fi considerate, în baza unei aprecieri globale, ca neavând efecte importante asupra mediului.

– Atunci când, în virtutea dreptului național, o instanță are obligația sau capacitatea de a adresa din oficiu mijloace de drept bazate pe reglementări naționale care nu au fost amintite de părți, este responsabilitatea acesteia să verifice din oficiu, în limitele competenței sale, dacă autoritățile legislative sau administrative ale statului membru s-au păstrat în limitele marjei de apreciere fixate de articolul 2 alineatul (1) și de articolul 4 alineatul (2) din directivă și de a le lua în considerare în cazul unei acțiuni în anulare.

– În cazul în care această marjă de apreciere este depășită și, pe cale de consecință, dispozițiile naționale în acest sens se resping, autoritățile naționale ale statului membru, în limitele competențelor acestora, au obligația de a lua toate măsurile necesare, generale sau particulare, pentru ca proiectele să fie verificate pentru a se stabili dacă pot avea efecte importante asupra mediului și, în cazul în care răspunsul este afirmativ, să fie supuse unei evaluări privind efectele asupra mediului.

Cu privire la cheltuielile de judecată

63 Cheltuielile efectuate de către guvernele olandez, italian și al Regatului Unit, precum și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de către Nederlandse Raad van State, prin Ordonanța din 8 martie 1995, declară:

1) Expresia „lucrări de canalizare și de regularizare a cursurilor de apă” care apare în anexa II punctul 10 litera (e) din Directiva nr. 85/337/CEE a Consiliului din 27 iunie 1985 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului se interpretează ca incluzând anumite tipuri de lucrări asupra unui dig de-a lungul unui canal navigabil.

2) Expresia „lucrări de canalizare și de regularizare a cursurilor de apă” care apare în anexa II punctul 10 litera (e) din Directiva nr. 85/337/CEE se interpretează ca incluzând nu doar construirea unui nou dig, ci și modificarea unui dig existent prin deplasarea, consolidarea sau lărgirea acestuia, înlocuirea unui dig prin construirea unui nou dig în aceeași locație, fie că digul nou construit este mai solid sau mai mare decât cel existent, sau o combinație a lucrărilor mai sus menționate.

3) a) Articolul 4 alineatul (2) și anexa II punctul (10) litera (e) din directivă se interpretează în sensul că, atunci când un stat membru care fixează criteriile și/sau limitele necesare pentru a clasifica proiectele de construcție a digurilor la un nivel prin

care, în practică, toate proiectele de construcție a digurilor se sustrag de la obligația de a realiza o evaluare a efectelor asupra mediului, statul depășește marja de apreciere de care acesta dispune în temeiul articolului 2 alineatul (1) și al articolului 4 alineatul (2) din directivă, în cazul în care toate proiectele excluse ar putea fi considerate, în baza unei aprecieri globale, ca neavând efecte importante asupra mediului.

b) Atunci când, în virtutea dreptului național, o instanță are obligația sau capacitatea de a adresa din oficiu mijloace de drept bazate pe reglementări naționale care nu au fost amintite de părți, este responsabilitatea acesteia să verifice din oficiu, în limitele competenței sale, dacă autoritățile legislative sau administrative ale statului membru s-au păstrat în limitele marjei de apreciere fixate de articolul 2 alineatul (1) și de articolul 4 alineatul (2) din directivă și de a le lua în considerare în cazul unei acțiuni în anulare.

c) În cazul în care această marjă de apreciere este depășită și, pe cale de consecință, dispozițiile naționale în acest sens se resping, autoritățile naționale ale statului membru, în limitele competențelor acestora, au obligația de a lua toate măsurile necesare, generale sau particulare, pentru ca proiectele să fie verificate pentru a se stabili dacă pot avea efecte importante asupra mediului și, în cazul în care răspunsul este afirmativ, să fie supuse unei evaluări privind efectele asupra mediului.

Rodriguez Iglesias

Mancini

Murray

Sevón

Kakouris

Kapteyn

Gulmann

Edward

Puissochet

Hirsch

Wathelet

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 24 octombrie 1996.

Grefier

Președinte

R. Grass

G. C. Rodriguez Iglesias